

Týždenná časť Tóry Vajetze

Zapaľovanie
sviečok

	Bratislava	Galanta	Košice	Praha
Zapaľovanie	15:40	15:37	15:21	15:42
Sábies končí	16:51	16:48	16:33	16:56

NÁŠ TÝŽDEŇ

Zrodenie najstaršej nenávisťi na svete

„Chodte a zistíte, čo chcel urobiť Laban Aramejský nášmu otcovi Jakobovi. Faraón vydal svoje nariadenie len o mužoch, zatiaľ čo Laban sa snažil všetko zničiť.“

Tento úryvok z Hagady o Pesachu – evidentne vychádzajúci z parše na tento týždeň – je mimoriadne ťažký na pochopenie.

Po prvé, je to komentár k slovnému spojeniu v Deuteronomiu, Arami oved avi. Ako zdôrazňuje drvivá väčšina komentátorov, význam tohto slovného spojenia je „môj otec bol potulný Aramejec“, čo je odkaz buď na Jakoba, ktorý utiekol do Aramu [Aram znamená Sýria, odkaz na Cháran, kde žil Laban], alebo na Abraháma, ktorý opustil Aram v reakcii na B-žiu výzvu odísť do krajiny Kanaán. Neznamená to „Aramejec [Laban] sa pokúsil zničiť môjho otca.“ Niektorí komentátori to takto chápú, ale takmer určite to robia len kvôli tejto časti z Hagady.

Po druhé, nikde v parše nenájdeme, že by sa Laban pokúsil zničiť Jakoba. Oklamal ho, snažil sa ho zneužiť a pri útoku ho prenasledoval. Keď takmer dobehol Jakoba, v noci sa mu vo sne zjavil B-h a povedal: „Dávaj si pozor, aby si nehovoril s Jakobom ináč ako priateľsky!“, (Gen. 31:24). Keď sa Laban sťažuje na skutočnosť, že Jakob sa pokúšal utiecť, Jakob odpovedá: „Takto som slúžil v tvojom dome dvadsať rokov; štrnásť za obe dcéry a šesť za svoje stáda, ale desaťkrát si mi zmienil odmenu!“ (Gen. 31:41) Svedčí to o tom, že Laban sa k Jakobovi správal pohoršujúco, správal sa k nemu ako k neplatenému robotníkovi, takmer ako otrokovi, ale neznamená to, že by sa ho snažil „zničiť“ – zabiť ho tak, ako sa faraón snažil zabiť všetky izraelitské deti mužského pohlavia.

Po tretie, Hagada a priebeh pesachového sederu podľa jej textu sú o tom, ako Egypťania zotročovali a realizovali pomalú genocídu Izraelitov a ako ich B-h zachránil pred otroctvom a smrťou. Prečo zľahčujeme tento celý príbeh tým, že hovoríme - faraónovo nariadenie nebolo také zlé, ale Laban konal horšie. Ako tomu máme rozumieť?

Možno je odpoveďou toto: Labanovo správanie je paradigmou antisemitov v priebehu vekov. Hagada nehovorí

ani tak o tom, čo urobil Laban, ale o tom, čo spôsobilo jeho správanie v nasledujúcich storočiach.

Laban začína tak, že sa javí ako priateľ. Ponúka Jakobovi útočisko, keď uteká pred Ezauom, ktorý prisahal, že ho zabije. Ukazuje sa však, že jeho správanie nie je až tak veľkorysé ale skôr sebecké a vypočítavé. Jakob odpracuje za Ráchel pre neho sedem rokov. Potom počas svadobnej noci Laban vymení Ráchel za Leu, takže aby sa Jakob oženil s Ráchel, musí odpracovať ďalších sedem rokov. Keď sa Rachel narodí Jozef, Jakob sa pokúsi odísť. Laban protestuje. Jakob odpracuje ďalších šesť rokov a potom si uvedomí neudržateľnosť situácie. Labanovi synovia ho obviňujú, že sa obohatil na jeho úkor. Jakob cíti, že samotný Laban začína byť nepriateľský. Jakob si uvedomuje, že nemôže urobiť alebo povedať nič, čo by Labana presvedčilo nechať ho odísť. Nezostáva mu nič iné len ujsť. Laban ho potom prenasleduje. Nebyť B-žieho varovania večer predtým, ako ho dobehne, bezpochyby by prinútil Jakoba vrátiť sa a dožiť zvyšok svojho života ako jeho neplatený nádenník. Ako na druhý deň hovorí Jakobovi: „Tieto dcéry sú moje dcéry a títo synovia sú moji synovia, a čriedy sú moje čriedy, áno, i všetko, čo vidíš, je moje...“ (Gen 31:43) Ukazuje sa, že si vôbec nemyslel, že všetko, čo údajne dal Jakobovi, aj skutočne odovzdal.

Laban zaobchádza s Jakobom ako so svojím majetkom, so svojím otrokom a neosobou. V jeho očiach Jakob nemá žiadne práva, žiadnu nezávislú existenciu. Dal Jakobovi svoje dcéry za ženy, súhlasil, že zvieratá, ktoré Jakub dosta-

ne, mu budú patriť ako jeho mzda, no stále trvá na tom, že všetko patrí jemu.

Jeho hnev vyvoláva to, že Jakob si zachováva svoju dôstojnosť a nezávislosť. Zoči-voči nemožnej existencii ako otrok svojho svokra si ale Jakob vždy nájde spôsob, ako pokračovať. Áno, bol nútený pracovať bezplatne, ale využíva svoje mimoriadne znalosti o chove zvierat na navrhnutie dohody, ktorá mu umožní vybudovať si vlastné stáda a tak uživiť teraz už rozrastenú rodinu. Jakob odmieta porážku. Obklúčený zo všetkých strán nájde cestu von. To je Jakobova veľkosť. Jeho metódy nie sú tie, ktoré by si zvolil za iných okolností. Musí prekabátiť mimoriadne prefikáneho protivníka. V zdanlivo nemožnej situácii si Jakob zachováva svoju dôstojnosť, nezávislosť a slobodu. Jakob nie je otrokom nikoho.

Laban je v podstate prvý antisemita. Vek za vekom Židia hľadali útočisko pred takými ako Ezau, ktorí sa ich snažili zabiť. Národy, ktoré im poskytli útočisko, sa spočiatku javili byť dobrodincami. Žiadali však svoju cenu. V Židoch videli ľudí, z ktorých zbohatnú.

Kamkoľvek Židia prišli, priniesli svojim hostiteľom prosperitu. A predsa odmietali byť len hnuteľným majetkom. Odmietali byť vlastní. Mali svoju vlastnú identitu a spôsob života; trvali na základnom ľudskom práve byť slobodný. Hostiteľská spoločnosť sa potom nakoniec obrátila proti nim. Tvrdili, že Židia ich vykorisťujú namiesto toho, že v skutočnosti oni vykorisťovali Židov. A keď sa Židom dарило, obviňovali ich z krádeže: „A čriedy sú moje čriedy, áno, i všetko, čo vidíš, je moje!“ Zabudli, že Židia výrazne prispeli k národnému blahobytu.

Skutočnosť, že Židia si uchránili určitú sebaúctu, určitú nezávislosť, že aj oni prosperovali, v nich vyvolávala nielen závisť ale aj hnev. text pokračuje na druhej strane...

Týždenná parša

Nazov parše, „Vajetze“, znamená „A odišiel“ a nachádza sa v Genesis 28:10.

Jakob opúšťa svoje rodné mesto Beerševa a odchádza do Charanu. Cestou natrafí na „miesto“ a zaspí tam, pričom sa mu sníva o rebríku spájajúcom nebo a zem, po ktorom vystupujú a zostupujú anjeli; zjaví sa B-h a sľu-

buje, že zem, na ktorej leží, bude daná jeho potomkom. Ráno Jakob kameň, na ktorý si položil hlavu, vy-

výši ako oltár a pomník a zaviazal sa, že sa z neho stane príbytok B-ha

V Chárane Jakob zostane u svojho strýka Labana a pracuje pre neho ako pastier ovci. Laban súhlasí, že mu dá za ženu svoju mladšiu dcéru Ráchel, ktorú Jacob miluje, výmenou za sedem rokov práce. Ale počas svadobnej noci mu Laban namiesto toho dá svoju staršiu dcéru Leu. Tento podvod odhalí Jakob až ráno. Jakob sa o týždeň neskôr ožení aj s Rachel po iom, ako súhlasil, že bude pre Labana pracovať ďalších sedem rokov.

Lea porodí šesť synov — Rúbena, Simeona, Léviho, Júdu, Isachara a Zabulóna — a dcéru Dínu, zatiaľ čo Ráchel zostáva neplodná. Ráchel dáva Jakobovi za ženu svoju slúžku Bilhu, aby na miesto nej porodila deti, a narodí sa ďalší dvaja synovia, Dan a Naftali. Lea spraví to isté so svojou slúžkou Zilpou, ktorá porodí Gada a Ašera. Nakoniec sú

Racheline modlitby vypočuté a porodí Jozefa.

Jakob je teraz v Charane 14 rokov a túži sa vrátiť domov.

Ale Laban ho presvedča, aby zostal, a teraz mu ponúka na oplátku za jeho prácu ovce. Jakobovi sa darí, napriek tomu, že sa ho Laban opakovane pokúša podviesť. Po šiestich rokoch Jakob opúšťa v tajnosti Cháran, pretože sa obáva, že mu Laban zabráni odísť s rodinou a majetkom, ktorý si odpracoval. Laban prenasleduje Jakoba, ale vo sne ho varuje B-h, aby mu neublížil. Laban a Jakob uzavru na hore Gal-Ed zmluvu, čoho svedkom je hromada kameňov, a Jakob pokračuje v ceste do Svätej zeme, kde ho čakajú anjeli.

chabad.org

Kútik pre filozofa

Rabín Jošua povedal: neprajné oko, náchylnosť k zlu a nenávisť k ľudstvu vyvrhnú človeka zo sveta.

Rabín Jošua vymenúva tri veci, ktoré „vyvrhnú človeka zo sveta“. Prvou je neprajné oko, ktoré už rabín Jošua spomínal v mišne deväť ako najhoršiu ľudskú vlastnosť. Ten, kto má „neprajné oko“, je ten, kto neustále druhým závidí, čo majú. Ten, kto stratí kontrolu nad svojou „náchylnosťou k zlu“, je ten, kto nasleduje všetky svoje základné inštinkty a nemá nad sebou žiadnu kontrolu.

„Nenávisť k ľudstvu“ znamená, že nenávidí ostatných bez dôvodu. Podľa rabína Jošua všetky tieto veci „vyvrh-

nú človeka zo sveta“. Táto mišna je vysvetľovaná zaujímavým spôsobom, ktorý opisuje klesajúcu morálnu špirálu upadajúcej ľudskej bytosti. Začína neustálym žiarlením na to, čo majú druhí. To ho vedie k tomu, že zakopne o svoju náchylnosť k zlu, pretože môže skutočne zobrať to, čo majú druhí. Tým, že podľahne svojej náchylnosti k zlu, začne nenávidieť celý svet a v podstate nebude súčasťou civilizovaného sveta.

Sefaria.org

Najstaršia nenávisť

Vtedy bolo nebezpečným byť Židom. Laban bol prvý, u koho sa prejavil tento syndróm, ale nie je posledným. Zopakovalo sa to Egypte po smrti Jozefa. Došlo k tomu za Grékov a Rimanov, v stredoveku v kresťanských a moslimských ríšach, u európskych národov devätnásteho a začiatku dvadsiateho storočia a po ruskej revolúcii.

Amy Chua vo svojej fascinujúcej knihe Svet v plameňoch tvrdí, že hostiteľská spoločnosť upriamuje etnickú nenávisť vždy voči akejkolvek nápadne úspešnej menšine. Musia byť splnené všetky tri podmienky.

1. Nenávidená skupina musí byť menšina, inak sa ľudia budú báť na ňu zaútočiť.

2. Musí byť úspešná, inak jej ľudia nebudú závidieť, ale iba ňou pohŕdať.

3. Musí byť nápadná, inak si ju ľudia nevšimnú.

Židia mali tendenciu spíňať všetky tri podmienky. Preto boli nenávidení. A začalo to Jakobom počas jeho pobytu u Labana. Bol menšinou v porovnaní s početnejšou Labanovou rodinou. Bol úspešný a bolo to nápadné: bolo to zrejme pri pohľade na jeho čriedy.

To, čo mudrci hovoria v Hagade, je teraz zrejme. Faraón bol jednorázový nepriateľ Židov, ale Laban existuje v tej či onej podobe v každej dobe. Syndróm existuje dodnes. Ako poznamenáva Amy Chua, Izrael je v kontexte Blízkeho východu nápadne úspešnou menšinou. Je to malá krajina, menšina; je očividne úspešná. V maličknej krajine s malým množstvom prírodných zdrojov akosi zatienila svojich susedov. Výsledkom je závisť, ktorá prerastá do hnevu a nenávisť. Kde sa to začalo? S Labanom.

Keď sa to povie takto, začneme vidieť Jakoba v novom svetle. Jakob predstavuje všade menšiny a malé národy. Jakob sa odmieta definovať ako otrok, ako majetok niekoho iného. Zachováva si vnútornú dôstojnosť a slobodu. Prispeje k prosperite iných ľudí, ale porazí každý pokus o využívanie. Jakob je hlas, ktorý hovorí: Aj ja som človek. Aj ja mám práva. Aj ja som slobodný.

Ak je Laban večná paradigma nenávisť k nápadne úspešným menšinám, potom je Jakob večná paradigma ľudskej schopnosti prežiť nenávisť druhých. Týmto zvláštnym spôsobom sa Jakob stáva hlasom nádeje v rozhovore ľudstva, živým dôkazom, že nenávisť nikdy nezíska konečne víťazstvo; sloboda áno.

Rabbi Jonathan Sacks,
rabbisacks.org